

ДІЄСЛІВНІ ТЕРМІНИ ЯК ВИРАЗНИКИ ДИНАМІЧНОСТІ ПОЗНАЧУВАНОВОГО ПОНЯТТЯ

Смєнова Л. В.

Український державний університет залізничного транспорту
(Лиманська філія)

У статті порушено питання про місце фахової мови в системі загальнолітературного варіанта української мови. Особливу увагу зосереджено на лексичний склад фахової мови, а серед іншого на частиномовний статус компонентів тієї чи тієї терміносистеми як одного зі страта лексичного континууму. Акцентовано на неоднотайності думок лінгвістів щодо цієї проблеми в сучасному мовознавстві загалом і термінознавстві зокрема. Зауважено, що тривалий час серед термінознавців превалювала думка стосовно іменникового вираження того чи того терміна як єдиного способу, що відповідало нормам називання того чи того поняття. Серед чинників такої активності іменників у термінотворенні називають досконалість абстрагувати і опредметнювати пізнавані поняття, здатність експлікувати всі онтологічні категорії, спроможність замінювати інші частини мови тощо. Водночас з урахуванням позицій інших лінгвістів, які вважають що будь-яка терміносистема об'єднує наукові назви різних категорій понять, наприклад предметів, явищ, дій, станів, процесів, властивостей, характеристик тощо, обґрунтовано можливість слів й інших частин мови виконувати роль терміна.

З'ясовано, що третім класом слів після іменника і прикметника як частин мови, придатних для називання наукових понять, є дієслова. Окреслено специфіку використання дієслів як лексико-граматичного класу слів в ролі термінів у межах відповідної терміносистеми, визначено їхні релевантні граматичні категорії. Проаналізовано доцільність заміни дієслів для називання різних процесів віддієслівними іменниками, продуктивність такої заміни і прозорість семантики у відповідному науковому тексті. Простежено повноту відображення усіх значень чи значеннєвих відтінків таких одиниць у відповідних лексикографічних працях.

Зроблено висновок щодо необхідності включення до відповідних терміносистем дієслівних термінів, поза як їхня дієслівність, зокрема позначення процесуальності з обов'язковою особливістю характеризувати перебіг дії у часі, окреслювати доконаність / недоконаність виконання її чи скерування певним чином на об'єкт, додає динамічності позначуваному поняттю.

Ключові слова: фахова мова, терміносистема, термін, дієслівний термін, граматичні категорії дієслова, категорія виду.

Smenova L. V. Verb terms as a explicators of the dynamics of the signified concept. The article is devoted to the issue of the place of the professional language in the system of the general literary variant of the Ukrainian language. The author pays special attention to the lexical system of the professional language, in particular to the part-of-speech linguistic status of the terms as one of the strata of the lexical continuum. The author also focuses on the heterogeneity of linguists' opinions on this problem in modern linguistics in general and terminology in particular. For a long time, terminologists considered that nouns were the only way to explicate terms because they were the most appropriate for naming a definite concept. Such active role of nouns in the process of term-forming was caused by their perfect capability to abstract and to generalize the researched concepts, to explicate ontological categories, to replace other parts of speech. Along with taking into account the positions of other linguists who regard that any terminological system consists of scientific names of different categories of concepts, including objects, phenomena, actions, states, processes, properties, characteristics, etc., the author distinguishes the words of other parts of speech in this role.

It has been found that the third class of words after nouns and adjectives as parts of speech suitable for naming scientific concepts are verbs. It was important to outline the specifics of the use of lexico-grammatical class of verbs as terms within the relevant terminology system, to determine their relevant grammatical categories and to analyze the expediency of replacement of verbs for naming different processes by verb nouns, the productivity of such substitution and the transparency of semantics in the relevant scientific text.

The author concludes that verb terms should be included in the relevant terminological systems, because the categorial meaning of the verbs, in particular the designation of procedurality with an obligatory feature to characterize the course of time, to outline the perfection / imperfection of its execution or its direction to an object, adds dynamism to the denoted concept.

Key words: professional language, terminology, term, verb term, grammatical categories of verbs, category of type.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Фахова мова та коло питань, пов'язаних з нею, серед іншого окреслення місця її в системі загальнолітературної мови та з урахуванням наукових підходів установалення різнопараметричних (семантичних, морфологічних, словотвірних, стилістичних) характеристик структурних одиниць, з'ясування особливостей функціонування, кодифікація тощо, в епоху глобалізації посідають вагоме місце в лінгвальному просторі загалом та в лексичній системі кожної мови, серед інших й української, зокрема. Важливим складником тієї чи тієї фахової мови є її лексика, яку називають галузевою, чи спеціальною. Її, своєю чергою, формують страти. Найважливішим стратом будь-якої галузевої лексики є терміни. Лінгвісти неодноразово торкалися у своїх дослідженнях проблеми частиномовного статусу термінів, проте згоди щодо цього досягти не вдалося, що й зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна частина дослідників обстоює номінативність як одну з важливих вимог до терміна, що означає превалювання в тій чи тій терміносистемі слів, виражених іменниками чи іменними словосполученнями. Таке бачення, яке мали О. С. Ахманова [1, 11], О. В. Супранська, Н. В. Подольська, Н. В. Васильєва [95–97], В. М. Русанівський, М. А. Жовтобрюх, М. П. Пилинський [14, 81], мотивоване загальним положенням, що іменники позначають «певні об'єкти, явища, процеси навколишньої дійсності, які з розвитком суспільства стають об'єктом наукового пізнання чи специфічного сприймання в певній галузі людської діяльності» [3, 206]. О. С. Ахманова, зокрема, переконана, що в європейських мовах система іменника настільки розвинена і що існують такі необмежені можливості продукувати віддієслівні чи абстрактні відприкметникові іменники, що основний склад термінологічного списку цих мов може бути сформований лише з іменників [1, 11]. Стосовно дієслів-термінів, то науковець обстоювала нетиповість їх уживання¹ і їх цілковиту заміну віддієслівними іменниками [Там само]. Семантика прикметників на позначення якостей, властивостей, ознак або дієслів зі значенням дій, процесу чи стану в такому разі транспонується до класу іменників. У результаті цього значну частину континууму всіх термінів у тій чи тій терміносистемі разом з термінами на позначення предметів, явищ, фактів становлять іменники відприкметникового чи віддієслівного походження, які, зберігаючи семантику твірною для них слова – відповідно прикметника чи дієслова, лише змінюють свій частиномовний статус, тобто переходять до лексико-граматичного розряду іменників.

Думку щодо превалювання термінів, виражених іменниками, у цілому підтримував О. О. Реформатський і зазначав, що такий спосіб вираження є найхарактернішою ознакою терміної лексики, проте не заперечував можливості вираження термінів

іншими частинами мови за умови відсутності синонімічних іменників [17, 168].

Вирізняльною від такого підходу є позиція В. П. Даниленко, В. М. Лейчика, Л. М. Томіленко, В. О. Винника, Л. К. Крайняк, О. І. Дуди, С. Гайди та ін., які, урахувавши те, що будь-яка терміносистема об'єднує наукові назви різних категорій понять, наприклад предметів, явищ, дій, станів, процесів, властивостей, характеристик тощо, уважають, що серед засобів експлікування термінів можуть бути й слова інших частин мови. Водночас визнають, що відсоткова частка термінів-іменників значно переважає відсоток термінів, виражених іншими частинами мови [7, 1977, 37; 20, 16; 11, 94; 3, 206].

Переважають іменникових термінів, що засвідчено реєстрами лексикографічних джерел, зокрема галузевих словників, науковці пояснюють досконалістю іменника як частини мови в абстрагуванні і опредметненні пізнаваного поняття (предмета, явища, дії, процесу, стану тощо), позаяк його семантичні та граматичні характеристики є найбільш придатними термінувати результати наукового пізнання; спроможністю іменника експлікувати всі онтологічні категорії; його здатністю замінювати інші частини мови, устанавлювати семантичну ієрархію у ступені абстрактності понять [21, 87–88].

Дієслівні терміни, за спостереженнями дослідників [9, 163], посідають третє місце в тій чи тій терміносистемі щодо морфологічного вираження. Питання про функціонування дієслівних термінів у терміносистемах неодноразово порушували у своїх студіях лінгвісти О. М. Андрусишин, І. В. Боришук, Г. В. Наконечна, В. І. Пілецький, Л. К. Крайняк і О. І. Дуда та ін. Ці питання стосувалися передусім простеження відсоткової частки дієслів у термінотворенні; аналізу послідовності подання їх у лексикографічних джерелах; необхідності вирішення в наявних дієсловах-термінах граматичної категорії виду, що, своєю чергою, може впливати на семантику як самого дієслова, так і похідного від нього іменника, а також на однозначність розуміння позначуваного поняття в межах однієї терміносистеми.

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті – довести доцільність впровадження дієслівних термінів у склад терміносистеми тієї чи тієї фахової мови як різновиду національної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Опис сучасних технологій настійно вимагає уживання слів-термінів, які б з точністю передавали втілену в них інформацію. Від правильного розуміння цієї інформації залежить успіх загалом комунікації, тобто правильність виконання тих чи тих дій, процесів, їх динамізм і відповідно результативність. Заміна таких дієслів віддієслівними іменниками, які, на думку багатьох мовознавців, є найбільш для цього придатними в межах термінології і які посилюють абстрактність сприйняття певного наукового поняття, що відповідає ступеню науковості будь-якого фрагмента наукового пізнання, не завжди сприяє вичерпності передаваної інформації. Спричинено це кількома чинниками.

Загальновідомо, що дієслово є центральною повнозначною частиною мови, загальнокатегорійне

¹ Висновок О. С. Ахманової стосувалося лінгвістичної терміносистеми. Проте, очевидно, з урахуванням позиції дослідниці його можна було екстраполювати й на інші терміносистеми.

значення якої полягає у вираженні процесуальності [2, 11], або динамічної ознаки [18, 296; 12, 73], репрезентованої передусім дієсловами дії чи процесу, у яких ця ознака є іманентною, а також і дієсловами стану, у яких ця ознака «зумовлена динамічним характером експлікованого ними стану» [12, 106]. Реалізує своє загальнокатегорійне значення дієслово за допомогою складної і розгалуженої системи граматичних категорій – як власне-дієслівних, серед усього категорії часу, способу та виду, так і невластивих дієслівних, зокрема особи, числа, роду [6, 365] та їхніх матеріальних виразників – граматичних форм.

З усіх названих граматичних категорій на особливу увагу заслуговує категорія виду. Вона є визначальною для термінування того чи того поняття – дії, процесу чи стану. Дієслівна категорія виду, яка, своєю чергою, є компонентом ширшої загальнодієслівної категорії аспектуальності (категорію аспектуальності з оперття на поняття аспекту («внутрішнього часу процесуальної ознаки») визначають як властивість динамічної ознаки [12, 164]) репрезентована двома грамами – гремою недоконаного виду і грамою доконаного виду. Дієслова недоконаного виду виражають нерезультативну, незавершену, нецілісну дію чи нерезультативний, незавершений, нецілісний процес (чи стан), яка/який не доведена/ий до своєї внутрішньої межі. Вони постають здебільшого від префіксальних дієслів способом імперфективації. Основним засобом при цьому слугують суфікси. Дієслова доконаного виду експлікують результативну, завершену, цілісну дію чи результативний, цілісний, завершений процес (чи стан), яка/який доведена/ий до своєї внутрішньої межі. Утворюються переважно за допомогою префіксів, що традиційно називають перфективацією.

Щодо самої семантики дієслів, то традиційно вважали, що для т. зв. компонентів видової пари характерна лексико-семантична тотожність і відповідно самі компоненти видової пари кваліфікували як форми одного слова [5, 225]. Проте на сьогодні в граматиці лінгвісти мають різні думки щодо цього. Спричинена ця неоднозначність баченням граматистів неабсолютності критерію визначення кваліфікації компонентів дієслівної пари «доконаний вид – недоконаний вид». На думку К. Г. Городенської, дієслова недоконаного виду, утворені за допомогою суфіксів імперфективації, послідовно виявляють свою лексико-семантичну ідентичність вихідним дієсловам доконаного виду, тоді як дієслова доконаного виду, утворені унаслідок перфективації, не послідовні щодо цього: вони більшою мірою реалізують видове протиставлення формами різних лексем і обмежено – формами одного слова [5, 226; 6, 395–396]. Звідси науковець пропонує кваліфікувати категорію виду як «дієслівну морфологічну категорію мішаного, словозмінно-словотвірного типу. Її словозмінна сутність виявляється в імперфективних видових протиставленнях, а словотвірна – переважно в перфективних видових протиставленнях» [5, 226; 6, 396]. На противагу такому підходові І. Г. Милославський обстоює тільки словотвірний характер категорії виду. Опертя на регулярність

утворення, засоби оформлення (суфікси і префікси, а не закінчення), а також на практичну презентацію у лексикографічних джерелах у різних словникових статтях дає підстави авторові беззаперечно вважати компоненти видового протиставлення новими словами [13, 158].

Видове протиставлення в дієсловах корелятивної пари зберігається певним чином у похідних віддієслівних іменниках і детермінує, своєю чергою, їхню семантику. Про це неодноразово зазначали науковці М. Д. Гінзбург, І. В. Корнейко і М. І. Пилипенко, В. І. Пілецький. На їхню думку, «українська мова номіналізує дію (тобто присвоює їй ім'я) диференційовано, розрізняючи завершені й незавершені дії, акцентуючи в іменниках додаткові характеристики повторюваності, процесуальності» [8, 40]. Інші ж лінгвісти переконані, що категорія виду у віддієслівних іменниках значною мірою нейтралізована і позбавлена статусу граматичної [16, 79]. Така відмінність у підходах стосовно необхідності за потреби уживання обох іменників, мотивованих дієсловами, протиставленими за видовою ознакою, часто спричиняла те, що перевагу надавали якомусь одному іменникові, зазвичай коротшому за звучанням, а інший з огляду на те, як вважалося, що дублював семантику першого, просто виходив з обігу [15, 217].

Розмежування віддієслівних іменників на позначення, з одного боку, опредметненої дії чи процесу, а з іншого, – самого результату цієї дії чи процесу або й предметів, явищ, величин, які постають відповідно від різних компонентів видової пари є особливою української мови, чим вона відрізняється від інших слов'янських мов, для яких подібна диференціація не характерна. До того ж таке словотворення найчастіше характерне для корелятивної пари з імперфективним видовим протиставленням. Проте фіксування похідних іменників від обох компонентів з відмінною, як зазначалося семантикою, іноді має непослідовний, спорадичний характер і не сприяє стрункості терміносистеми, що можна вважати першою причиною недоцільності заміни дієслів віддієслівними іменниками в тій чи тій терміносистемі. Наприклад, форми доконаного і недоконаного виду дієслів *видовжити* – *видовжувати* слугують мотивувальними для іменників *видовження* і *видовжування*. У різних тлумачних словниках запропоновано неоднакові трактування значень цих іменників. У Словнику української мови в 11-ти томах, а також у Словнику української мови в 20-ти томах засвідчено лише слово *видовження* і до того ж з одним значенням – дія за значенням дієслова *видовжити* (а також і *видовжитися*) (СУМ, I, 391; СУМ-20, II, 266). У Великому тлумачному словнику сучасної української мови подано вже два іменники: *видовження* з двома значеннями: 1) дія за значенням дієслова *видовжити* (а також і *видовжитися*) і 2) величина, на яку змінюється довжина тіла (збільшення або скорочення) під дією зовнішніх чинників – деформувальної сили, зміни температури тощо і *видовжування* з однією семантикою – дія за значенням дієслова *видовжувати* (ВТССУМ, 133), напр.: *У разі малих пружних деформацій розтягнення або стиснення сила пружності прямо пропорційна видовженню тіла*

і завжди намагається повернути тіло в недеформований стан (1, 128); **Видовження** – це фізична величина, яка характеризує деформації розтягнення та стичнення і дорівнює зміні довжини тіла в результаті деформації (1, 128) і Конідії проростають однією-двома ростковими трубочками, які завжди виходять з одного-двох боків унаслідок їх випинання і **видовжжування** (2, 57). Проте жодне з лексикографічних джерел не фіксує значення віддієслівного іменника **видовження**, вжитого в реченні *Деякі дослідники, на доказ метаморфічного чи навіть осадового походження цирконів, наводять їх сильне видовження* (4, 90). Тут не йдеться ні про предметну дію, ні про фізичну величину, як в попередніх реченнях. Віддієслівний іменник **видовження** в наведеному прикладі передає значення «результат виконаної дії (процесу)», яке розвинулося на базі первинного значення «опредметнена дія (процес)», що дає підстави констатувати зміну семантичної структури слова, зумовлену додаванням ще одного лексико-семантичного варіанта.

Звичайно, іноді мовознавці, прагнучи позбавитися детермінованості семантики віддієслівного іменника контекстом, вважають за доцільне послуговуватися чітко встановленими для тієї чи тієї ролі суфіксами із загальної кількості словотворчих засобів (**-ни(-я)** / **-їни(-я)**, **-єни(-я)**, **-Ю**, **-к(-а)**, **-б(-а)**, **-їт**, **-н(-я)**, **-ацій(-а)**, **-ажс**, **-ад-**, **-няв(-а)**, **-неч(-а)**), використовуваних для творення віддієслівних іменників. Наприклад, з урахуванням того, що ступінь дієслівності віддієслівних іменників на **-ацій(-а)** значно нижчий, ніж у дієсловах із суфіксом **-ни(-я)** / **-єни(-я)**, **-їни(-я)**, їх вважають більш придатними для називання результату виконаної дії (процесу), тоді як дієслова із суфіксом **-ни(-я)** / **-єни(-я)**, **-їни(-я)** – на позначення власне опредметненої дії (процесу), пор.: *Такий процес має місце при фільтруванні води крізь фільтри після коагулювання і попереднього освітлення* (5, 12) і *Явище прилипання дрібних частинок, що містяться у воді, до поверхні зерен фільтрувального матеріалу одержало назву контактної коагуляції* (5, 12). Подібної думки про диференційні можливості суфіксів у вираженні семантики і відношення до внутрішньої межі дотримуються І. В. Корнейко і М. І. Пилипенко, які уважають, що різні суфікси при творенні віддієслівних іменників є маркерами виду твірного дієслова, а також семантики віддієслівного іменника та ступеня наближеності цієї семантики із семантикою мотивувального слова. Зокрема, суфікс **-ни(-я)** / **-єни(-я)**, **-їни(-я)**, вільно приєднуються до основи дієслів як доконаного, так і недоконаного виду, позначає узагальнену дію, тобто зберігає категорійну семантику дієслова, тоді як суфікси **-Ю**, **-к(-а)**, **-б(-а)**, **-ацій(-а)**, частіше приєднуються до основи діє-

слів доконаного виду, реалізують значення результату оброблення, повністю втративши категорійні ознаки дієслова [8, 40]. Проте механізм такого розрізнення є радше тенденцією, а не строго визначеним правилом, що теж доводить недоцільність заміни дієслова віддієслівним іменником. До того ж механізм увиразнення семантики за допомогою словотворчого засобу більш дієвий для дериватів, утворених від безпрефіксного компонента видової пари з перфективним видовим протиставленням. Наприклад, від дієслова *солити* утворюється іменник *соління* на позначення опредметненої дії, пор.: *При гарячому сушінні рибу після соління поміщають у піч (типу російської печі) на 5–6 годин при початковій температурі 200°C, яку поступово знижують до 80°* (6, 33). Цей самий іменник, утвердившись у вжитку, в іншому контексті здатен виражати результат виконаної дії – збірне поняття «продукт, одержаний унаслідок виконаної дії», розширюючи таким чином семантичну структуру слова ще одним варіантом, пор.: *Лежать біля діжок із соліннями тверді та дзвінкі головки капусти* (3, 95).

Лексикографічні джерела непослідовно фіксують континуум лексико-семантичних варіантів того чи того віддієслівного іменника, що може бути спричинено відставанням лексикографічної практики від темпів розвитку мови і реальної картини побутування слів чи їхніх окремих значень, на що неодноразово вказували лінгвісти [10, 123]. Тому лише контекст є тим важливим середовищем, яке допомагає зорієнтуватися зі значенням слова, що не цілком відповідає вимогам термінів, чіткість і прозорість яких повинна бути незаперечною.

Підсумовуючи все сказане, уважаємо абсолютно виправданим вважати дієслова (до того ж двох грамем категорії виду) повноцінними компонентами будь-якої терміносистеми. Їхня семантика є більш прозорою поза контекстом, оскільки звужує обсяг поняття до певного конкретного процесу, а загальнокатегорійне дієслівне значення – процесуальність з передбачуваною особливістю характеризувати перебіг дії у часі, окреслювати доконаність / недоконаність виконання її чи скерування певним чином на об'єкт – додає динамічності позначуваному поняттю, що в межах певної терміносистеми сприяє адекватному сприйняттю окресленого об'єкта чи явища.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Отже, у реєстрі термінів відповідного галузевого словника дієслова, які звужують обсяг поняття до певного конкретного процесу, мали б бути подані поряд з їхніми похідними – віддієслівними іменниками, для семантики яких характерна більша узагальненість у називанні дії чи процесу, а також можливість розвивати вторинні предметні значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О. С. Предисловие. Ахманова О. С. *Словарь лингвистических терминов*. Москва : Сов. энциклопедия, 1966. С. 3–18.
2. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. *Граматика української мови. Морфологія* : підручник. Київ : Либідь, 1993. 336 с.
3. Винник В., Годована М. Дієслова в системі галузевої термінології та їх відображення в термінологічній лексикографії. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Київ, 1998. С. 205–210.

4. Гінзбург М. Д. Видове протиставлення віддієслівних іменників на позначення опредметнених процесів у слов'янських мовах. *Українська мова*. 2011. № 2. С. 30–43.
5. Городенська К. Розділ 6. Дієслово. *Іван Вихованець, Катерина Городенська. Теоретична морфологія української мови*. Київ : Пульсари, 2004. С. 217–297.
6. Городенська К. Г. Дієслово. *Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія* / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. С. 364–492.
7. Даниленко В. П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания. Москва : Наука, 1977. 247 с.
8. Корнейко І., Пилипенко М. Україномовні терміни із процесуальними значеннями. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології*. 2013. № 765. С. 38–42.
9. Крайняк Л. К., Дуда О. І. Термінологічно-номінативний потенціал загальноживаного дієслова в сучасній англійській мові (на матеріалі літератури з фінансової справи). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 67. С. 162–165.
10. Кушлик О. П. Словотвірна парадигматика похідних дієслів української мови : монографія. Дрогобич : Коло, 2015. 384 с.
11. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Изд. 2-е. Москва : Изд-во ЛКИ, 2006. 256 с.
12. Мединська Н. М. Семантико-граматична диференціація ознакових слів : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2018. 451 с.
13. Милославский И. Г. Морфологические категории современного русского языка. Москва : Просвещение, 1981. 254 с.
14. Науково-технічний прогрес і мова / відп. ред. В. М. Русанівський. Київ : Наукова думка, 1978. 195 с.
15. Пілецький В. Назви опредметнених дій у науково-технічній термінології. *Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2002. № 453. С. 215–221.
16. Пономаренко К. Девербатив у семантико-синтаксичній структурі речення. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Т. Шевченка*. Донецьк : Український культурологічний центр, Східний видавничий дім, 2008. Т. 22. С. 73–87.
17. Реформатский А. А. Мысли о терминологии. *Современные проблемы русской терминологии* / отв. ред. В. П. Даниленко. Москва : Наука, 1986. С. 163–198.
18. Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наукова думка, 1971. 315 с.
19. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология. Вопросы теории. Москва : Наука, 1989. 246 с.
20. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 160 с.
21. Gajda S. Wprowadzenie do teorii terminu. Opole : WSP, 1990. 145 s.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

- ВТССУМ** – Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
- СУМ** – Словник української мови : в 11-ти тт. Київ : Наукова думка, 1970. Т. I. 799 с.
- СУМ-20** – Словник української мови : у 20 тт. / гол. наук. ред. В. М. Русанівський; НАН України, Укр.-мовно інформ. Фонд. Київ : Наукова думка, 2012. Т. II : В-ВІДСРІБЛЯТИСЯ. 978 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Бар'яхтар В. Г., Довгий С. О., Божинова Ф. Я. та ін. Фізика : підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. Харків : Ранок, 2015. 256 с.
2. Борсукевич Л. М. Поширення та еколого-ценотичні особливості *Cladium mariscus* (L.) Pohl. на Львівщині. *Український ботанічний журнал*. 2008. Т. 65, № 1. С. 58–65.
3. Гуцало Є. П. Твори [Текст] : в 5 т. Київ : Дніпро, 1996. Т. 1 : Оповідання. Новели / [ред.-упоряд. М. Н. Москаленко]. 453 с.
4. Проблеми розвитку природничих та точних наук. Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1964. 170 с.
5. Толстопалова Н. М., Концевой А. Л. та ін. Технологія та обладнання одержання питної та технічної води. Фізико-хімічні основи і алгоритми розрахунків процесів водопідготовки. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 130 с.
6. Фотіна Т. І., Березовський А. В. та ін. Ветеринарно-санітарна експертиза риби, морських ссавців та безхребетних тварин : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2013. 120 с.

REFERENCES

1. Akhmanova, O. S. (1966). Predislovie [The Foreword]. In *Akhmanova O. S. (Ed.) Slovar lingvisticheskikh terminov*. Moskva: Sov. Enciklopediya, 3–18 [in Russian].
2. Bezpoiasko, O. K., Horodenska, K. H., Rusanivskyi, V. M. (1993). *Hramatyka ukrainскоi movy. Morfolohiia* : piidruchnyk. [Grammar of the Ukrainian Language. Morphology]. Kyjiv: Lybidj [in Ukrainian].
3. Vynnyk, V., Hodovana, M. (1998). Diieslova v systemi haluzevoi terminolohii ta yikh vidobrazhennia v terminolohichnii leksykohrafii [Verbs in the system of branch terminology and their reflection in terminological lexicography]. *Ukrainska terminolohiia i suchasnist* : zb. Nauk. Prats. Kyiv, 205–210 [in Ukrainian].
4. Hinzburh, M. D. (2011). Vydove protystavleniia viddiieslivnykh imennykh na poznachennia opredmetnykh protseviv u slovianskykh movakh [Aspective opposition of verb nouns denoting materialized process in Slavic languages]. *Ukrainska mova*, 2, 30–43 [in Ukrainian].

5. Horodenska, K. (2004). Rozdil 6. Diieslovo [Chapter 6. The Verb]. In *Ivan Vykhovalnets, Kateryna Horodenska. Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy*. Kyiv: Pulsary, 217–297 [in Ukrainian].
6. Horodenska, K. H. (2017). Diieslovo [The Verb]. In *Hramatyka suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. Morfolohiia / za red. K. H. Horodenskoï*. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho, 364–492 [in Ukrainian].
7. Danilenko, V. P. (1977). Russkaya terminologiya: Opyt lingvisticheskogo opisaniya [Russian terminology: experience of linguistic description]. Moskva: Nauka [in Russian].
8. Korneiko, I., Pylypenko, M. (2013). Ukrainomovni terminy iz protsesualnymy znachenniamy [Ukrainian terms with processual meanings]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Problemy ukrainskoi terminolohii*, 765, 38–42 [in Ukrainian].
9. Krainiak, L. K., Duda, O. I. (2017). Terminolohichno-nominatyvnyi potentsial zahalnovzhyvanoho diieslova v suchasniï anhliiskii movi (na materialii literatury z finansovoi spravy) [Terminological and nominative potential of a commonly used verb in Modern English (based on financial literature)]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Filolohichna»*. Ostroh: Vyd-vo NaUOA, 67, 162–165 [in Ukrainian].
10. Kushlyk, O. P. (2015). Slovtvorna paradyhmatyka pokhidnykh diiesliv ukrainskoi movy [Word-forming paradigm of secondary verbs of the Ukrainian Language]: monohrafiia. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
11. Leychik, V. M. (2006). Terminovedenie: predmet, metody, struktura [Terminology: subject, methods, structure]. Izd. 2-e. Moskva: Izd-vo LKI [in Russian].
12. Medynska, N. M. (2018). Semantyko-hramatychna dyferentsiatsiia oznakovykh sliv [Semantic and grammatical differentiation of sign words]: dysertatsiia doktora tekhnichnykh nauk. Kyjiv [in Ukrainian].
13. Miloslavskiy, I. G. (1981). Morfologicheskie kategorii sovremennogo russkogo yazyka [Morphological categories of Modern Russian Language]. Moskva: Prosveshchenie [in Russian].
14. Naukovo-tekhnichnyi prohres i mova (1978) [Scientific and technological progress and language] / vidp. Red. V. M. Rusanivskiy. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
15. Piletskyi, V. (2002). Nazvy opredmetnennykh dii u naukovo-tekhnichnii terminolohii [Names of materialized actions in scientific and technical terminology]. *Visnyk Natsionalnoho un-tu «Lvivska politekhnikha». Seriia «Problemy ukrainskoi terminolohii»*, 453, 215–221 [in Ukrainian].
16. Ponomarenko, K. (2008). Deverbatyv u semantyko-syntaksychnii strukturi rechennia [Deverbativ in the semantic-syntactic structure of a sentence]. *Donetskyi visnyk Naukovoï tovarystva im. T. Shevchenka*. Donetsk: Ukrainskyi kulturolohichnyi tsentr, Skhidnyi vydavnychi dim, 22, 73–87 [in Ukrainian].
17. Reformatskiy, A. A. (1986). Mysli o terminologii. Sovremennye problemy russkoy terminologii [Thoughts on terminology] / otv. Red. V. P. Danilenko. Moskva, 163–198 [in Russian].
18. Rusanivskiy, V. M. (1971). Struktura ukrainskoho diieslova [The structure of the Ukrainian verb]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
19. Superanskaya, A. V., Podolskaya, N. V., Vasileva, N. V. (1989). Obshchaya terminologiya. Voprosy teorii [General terminology. Theory issues]. Moskva: Nauka [in Russian].
20. Tomilenko, L. M. (2015). Terminolohichna leksyka v suchasniï tлумachnii leksykohrafiï ukrainskoi literaturnoi movy [Terminological vocabulary in modern explanatory lexicography of the Ukrainian Literary Language]: monohrafiia. Ivano-Frankivsk: Foliant [in Ukrainian].
21. Gajda, S. (1990). Wprowadzenie do teorii terminu. Opole: WSP [in Polish].

DOVIDKOVA LITERATURA

- VTSSUM** – Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2009). [Big Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. (Ed) V. T. Busel. Kyiv ; Irpin : VTF «Perun» [in Ukrainian].
- SUM** – Slovnyk ukrainskoi movy: v 11-ty tt. (1970). [Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv: Naukova dumka, I. 799 s. [in Ukrainian].
- SUM-20** – Slovnyk ukrainskoi movy: v 20 tt. (2012). [Dictionary of the Ukrainian Language]. (Ed). V. M. Rusanivskiy. Kyiv: Naukova dumka, II: V–VIDSRIBLIaTYSIa. 978 s. [in Ukrainian].

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Bariakhtar, V. H., Dovhyi, S. O., Bozhynova, F. Ya. ta in. (2015). Fyzyka : pidruch. dlia 7 kl. zahalnoosvit. navch. zakl. Kharkiv : Ranok [in Ukrainian].
2. Borsukevych, L. M. (2008). Poshyrennia ta ekoloho-tsenotychni osoblyvosti *Cladium mariscus* (L.) Pohl. na Lvivshchyni. *Ukrainskyi botanichnyi zhurnal*, 65 (1), 58–65 [in Ukrainian].
3. Hutsalo, Ye. P. (1996). Tvory [Tekst]: v 5 t. Kyiv: Dnipro, vol. 1: Opovidannia. Novely / [red.-uporiad. M. N. Moskalenko] [in Ukrainian].
4. Problemy rozvytku pryrodnychych ta tochnych nauk (1964). Lviv: Vyd-vo Lviv. un-tu [in Ukrainian].
5. Tolstopalova, N. M., Kontsevoi, A. L. ta in. (2018). Tekhnolohiia ta obladnannia oderzhannia pytnoi ta tekhnichnoi vody. Fyzyko-khimichni osnovy i alhorytmy rozrakhunkiv protsesiv vodopidhotovky. Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho [in Ukrainian].
6. Fotina, T. I., Berezovskiy, A. V. ta in. (2013). Veterynarno-sanitarna ekspertyza ryby, morskykh ssavtsiv ta bezkhrabetnykh tvaryn : navch. posibnyk. Vinnytsia : Nova knyha [in Ukrainian].